

**KERK IN
ACTIE
GIRO456**

evangelische
alliantie

Diaconie

Diaconaal Steunpunt

Diaconaat

Kerk en Wmo

Een onderzoek naar de behoefte aan toerusting of ondersteuning van kerkelijke betrokkenen en gemeente-ambtenaren op het thema 'Kerk en Wmo'.

AUTEURS: I.W. MALDA-DOUMA (MA), Ir. M. JAGER-VREUGDENHIL

DATUM: OKTOBER 2008

Kerk en Wmo

Een onderzoek naar de behoefte aan toerusting
of ondersteuning van kerkelijke betrokkenen
en gemeenteambtenaren
op het thema 'Kerk en Wmo'

I.W. Malda-Douma (MA)
Ir. M. Jager-Vreugdenhil

Oktober 2008

Kerk en Wmo

In opdracht van de Nederlandse Patiëntenvereniging (NPV) en Stichting Hulp in Praktijk (HiP), in samenwerking met vertegenwoordigers van verschillende christelijke denominaties.

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

I.W. Malda-Douma (MA)

Ir. M. Jager-Vreugdenhil

Oktober 2008

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
HOOFDSTUK 1 ACHTERGROND VAN HET ONDERZOEK	9
§ 1.1 AANLEIDING	9
§ 1.2 DOELSTELLING	9
§ 1.3 ONDERZOEKSPOPULATIE EN -METHODE	9
HOOFDSTUK 2 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	11
§ 2.1 INLEIDING	11
§ 2.2 'KERKELIJKE FUNCTIONARISSEN'	11
§ 2.2.1 <i>Achtergrondkenmerken</i>	11
§ 2.2.2 <i>Bekendheid met de Wmo</i>	13
§ 2.2.3 <i>Behoeftte aan toerusting en/ of ondersteuning</i>	17
§ 2.2.4 <i>Gewenste manier van toerusting of ondersteuning</i>	20
§ 2.2.5 <i>Overige vragen</i>	21
§ 2.3 'OVERHEIDSFUNCTIONARISSEN'	23
§ 2.3.1 <i>Achtergrondkenmerken</i>	23
§ 2.3.2 <i>In gesprek met kerken in het kader van de Wmo</i>	24
§ 2.3.3 <i>Behoeftte aan toerusting en/ of ondersteuning</i>	26
§ 2.3.4 <i>Overige vragen</i>	27
HOOFDSTUK 3 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	28
§ 3.1 INLEIDING	28
§ 3.2 CONCLUSIES: KERKELIJKE FUNCTIONARISSEN	28
§ 3.2.1 <i>Achtergrondkenmerken</i>	28
§ 3.2.2 <i>Het 'proces' van de Wmo</i>	29
§ 3.2.3 <i>De wenselijkheid van verdere toerusting en/ of ondersteuning, en het gewenste 'medium'</i>	29
§ 3.3 CONCLUSIES: 'OVERHEIDSFUNCTIONARISSEN'	30
§ 3.3.1 <i>Achtergrondkenmerken</i>	30
§ 3.3.2 <i>Het betrekken van kerken bij de Wmo</i>	31
§ 3.3.3 <i>De wenselijkheid van verdere toerusting/ ondersteuning</i>	31
§ 3.4 AANBEVELINGEN	31
§ 3.4.1 <i>Kerkelijke functionarissen</i>	31
§ 3.4.2 <i>Overheidsfunctionarissen</i>	33
§ 3.4.3 <i>Algemeen</i>	33
BIJLAGEN	35
I GEBRUIKTE VRAGENLIJST VOOR KERKELIJKE MEDEWERKERS	35
II GEBRUIKTE VRAGENLIJST VOOR OVERHEIDSFUNCTIONARISSEN	36
III OVERZICHT WAAR EN WANNEER DE REGIO-BIJEENKOMSTEN ZIJN GEHOUDEN	37

Woord vooraf

Kerken en overheden moeten leren vormgeven aan een nieuwe onderlinge relatie. Kerken zijn belangrijk voor de samenleving. Sinds de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning zijn er nieuwe contacten gegroeid. Er wordt kennis gemaakt en overlegd en men begint te denken aan wat er samen gedaan kan worden. Tegelijkertijd is dit een fase waarin nog veel verlegenheid bestaat over de te volgen route.

Het onderzoek dat hier wordt gepresenteerd probeert een inventarisatie te geven van de aard van de contacten die er zijn en probeert de ondersteuningsbehoeften bij diaconale vertegenwoordigers van de kerken en lokale ambtenaren in kaart te brengen. Dat die ondersteuningsbehoefte er is, blijkt op grond van de gegevens die hier worden gepresenteerd. Kerken en overheden kunnen nog veel verduidelijken. Ook is het goed als er een visie komt op de rol van kerken en overheden in het kader van de Wmo.

Het onderzoek is uitgevoerd door Marja Jager- Vreugdenhil en Wieke Malda- Douma, onderzoekers aan het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het project ACTA, een initiatief van de Nederlandse Patiëntenvereniging (NPV) en Stichting Hulp in Praktijk (HiP). Een belangrijk resultaat van dit project is de website Kerkenwmo.nl.

Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken is gevraagd dit onderzoek uit te voeren, teneinde in beeld te brengen hoe kerken verder kunnen worden ondersteund in het effectief maken van Wmo-beleid. Het onderzoek levert voldoende materiaal op om daarmee verder te gaan.

Dr. Roel Kuiper, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Dr. Ruth Seldenrijk, Nederlandse Patiënten Vereniging
Walter Willigenburg, Stichting Hulp in Praktijk

Samenvatting

In Nederland is sinds januari 2007 een begin gemaakt met de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Omtrent de inschakeling van kerken daarbij leven nog veel vragen en onduidelijkheden waarop verdere bezinning en toerusting noodzakelijk is.

Een eerste initiatief hierin is al ondernomen. Het betreft de lancering van de website "KerkenWmo.nl". Hier worden diakenen, kerkelijke vrijwilligers en gemeentelijke beleidsmakers geïnformeerd en geïnspireerd over hun handelingsmogelijkheden. Van deze website wordt veel gebruik gemaakt. Er wordt inmiddels veel informatie uitgewisseld. Maar binnen de stuurgroep en in andere contacten met kerken kwam de vraag op hoe nog gericht gewerkt kan worden aan ondersteuning en toerusting, eventueel via een cursus of verdere bezinning.

Naar dit laatste is in de periode oktober 2007 - voorjaar 2008 dit onderzoek uitgevoerd, met als doel in kaart te brengen waar de vragen liggen en via welke weg diaconaal betrokkenen en gemeentelijke beleidsmakers hierin het beste ondersteund kunnen worden. Daarbij is de volgende vraagstelling gehanteerd:

Welke vragen hebben diaconaal betrokkenen en gemeenteambtenaren bij het onderwerp "Kerk en Wmo", en via welke weg is verdere toerusting het meest effectief?

Het onderzoek is uitgevoerd onder de bezoekers van regio-bijeenkomsten die zijn georganiseerd om aandacht te genereren voor de relatie tussen kerken en de Wmo, en voor de lancering van de genoemde website. Deze bijeenkomsten hebben in negen verschillende regio's plaatsgevonden. Het onderzoek is uitgevoerd met twee vragenlijsten voor twee verschillende doelgroepen. De eerste groep waren 'kerkelijke functionarissen', voornamelijk bestaande uit kerkelijke diaconale werkers en leden van kerkbesturen/ kerkenraden. De tweede groep betrof 'overheidsfunctionarissen', gemeentelijke beleidsmakers en ambtenaren, en overige personen afkomstig uit het zgn. 'maatschappelijk middenveld' (Wmo-raden/ -platforms, oecumenische stichtingen, andere initiatieven etc.).

Het onderzoek heeft geresulteerd in de volgende conclusies.

Op basis van de antwoorden van *kerkelijke functionarissen*:

1. De fase 'kennismaking met de Wmo' is grotendeels gepasseerd. Bredere overlegstructuren zijn opgezet; dit betreft vooral plaatselijk overleg tussen verschillende kerkelijke denominaties en overleg met de plaatselijke overheid.
2. Dit heeft nog niet breed geleid tot het opzetten van praktische projecten en het vormgeven van de nodige zorg in het kader van de Wmo.
3. Het gros van de respondenten stelt verdere toerusting/ ondersteuning op prijs.
4. Ondersteuning wordt het meest op prijs gesteld op de volgende onderwerpen:
 - a. Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn;
 - b. Hoe de contacten met de lokale overheid in de praktijk kunnen worden vormgegeven;
 - c. Hoe diaconale projecten opgezet kunnen worden;
 - d. Hoe kerken kunnen samenwerken met maatschappelijke organisaties.
5. Ook vraagt men zich af hoe hulpvragers effectief kunnen worden geïnventariseerd ('signaleren van nood').
6. Voor verdere toerusting stellen de respondenten 'een website/ internet' het meest op prijs, gevolgd door 'uitwisseling van ervaringen' en 'informatiebijeenkomsten'.

Op basis van de antwoorden door *overheidsfunctionarissen*:

1. De organisatie van de regiobijeenkomsten blijkt er niet voldoende in geslaagd te zijn om deze groep te bereiken. De respons op de enquête is daarom erg laag, wat de betrouwbaarheid van onderstaande conclusies beïnvloedt.
2. Iets meer dan eenderde van de respondenten geeft aan stappen te hebben ondernomen om kerken te betrekken bij de Wmo, en een bijna even grote groep geeft aan dat kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen.

3. Ook hier wordt duidelijk dat er nog minder stappen zijn ondernomen om praktische projecten op te zetten en de nodige zorg vorm te geven in samenwerking met kerken.
4. Kerken blijken actiever te worden betrokken bij het nadenken over de Wmo wanneer de 'overheidsfunctionaris' *wel of enigszins* bekend is met het diaconaatwerk van kerken.
5. Ook door deze groep wordt verdere toerusting of ondersteuning wenselijk geacht.
6. Deze ondersteuning wenst men op de volgende onderwerpen:
 - a. Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn;
 - b. Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente.

Naar aanleiding van de bovenstaande conclusies zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

1. Mik op het ontstaan van lokale (netwerk)structuren ten behoeve van uitwisseling van ervaring en kennis, en biedt daartoe lokale toerusting en/ of ondersteuning.
2. Boor de bronnen van ervaring aan die binnen kerkelijke kring al aanwezig zijn en geef hen een actieve(re) rol in het nadenken over de thematiek. Directe persoonlijke betrokkenheid en ervaring hebben meerwaarde boven nieuw-aangeleerde kennis.
3. Sluit aan bij de fase waarin kerken zich momenteel bevinden en waak ervoor dat problemen uit een 'eerdere' fase het zetten van stappen in de volgende fase belemmeren.
4. Pas de toerusting en ondersteuning aan op de doelgroep waar de betreffende kerkelijke gemeente(n) op gericht is.
5. Kies voor een gedifferentieerde aanpak per kerkgenootschap bij het organiseren van verdere toerusting of ondersteuning.
6. Houd de website in stand en bouw haar eventueel uit met een meer interactieve digitale omgeving met ruimte voor uitwisseling van ervaringen en informatie.
7. Besteed ruim aandacht aan het onder de aandacht brengen van het kerkelijk diaconaatwerk bij lokale beleidsmakers. Breng de informatie dicht bij de overheidsfunctionarissen. Dit maakt verschil in de manier waarop kerken worden betrokken bij het nadenken over de Wmo.
8. Speel in op de interesse van overheidsfunctionarissen in kerkelijke vrijwilligers en mantelzorgers, maar waak ervoor de kerk te presenteren als enkel een welwillende vrijwilligersorganisatie. Verhelder de eigenheid van de kerkelijke inzet, en vraag dáár aandacht en ruimte voor.
9. Stimuleer als stuurgroep ACTA dat er vanuit kerken actief visievorming plaatsvindt rond de eigen rol in de samenleving en de taken die zij voor zichzelf zien weggelegd. Probeer een brugfunctie te vervullen richting de overheid, zodat hierover in gezamenlijk overleg meer duidelijkheid ontstaat. Probeer lokale overheden te stimuleren om een eigen visie te ontwikkelen op de plaats die zij willen toekennen aan de kerken in hun gemeente.
10. Geef apart aandacht aan het thema 'de hulpvrager' bij verdere toerusting of ondersteuning.

§ 1.1 Aanleiding

In Nederland is sinds januari 2007 een begin gemaakt met de uitvoering van de *Wet maatschappelijke ondersteuning* (Wmo). Sommige kerken zijn daar actief op ingesprongen, andere weten daar minder goed mee om te gaan. Er leven nog veel vragen en onduidelijkheden, waarop verdere bezinning en toerusting noodzakelijk lijkt. Een eerste initiatief daar hierin al is ondernomen, is de lancering van de website “KerkenWmo.nl”. Hier worden diakenen, kerkelijke vrijwilligers en gemeentelijke beleidsmakers geïnformeerd en geïnspireerd over hun handelingsmogelijkheden.

Deze website is gelanceerd in oktober 2007 in het kader van het project ACTA, een project van de *Nederlandse Patiëntenvereniging* (NPV) en *Stichting Hulp in Praktijk* (HiP) in samenwerking met een groot aantal vertegenwoordigers van verschillende christelijke denominaties. De website wordt in stand gehouden door de stuurgroep van ACTA. Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (Gereformeerde Hogeschool, Zwolle) is hieraan als expertisecentrum verbonden. Via deze website wordt inmiddels veel informatie uitgewisseld. Binnen de stuurgroep en in andere contacten met kerken kwam de vraag op hoe nog gericht gewerkt kan worden aan ondersteuning en toerusting, eventueel via een cursus of verdere bezinning.

§ 1.2 Doelstelling

Naar dit laatste zal onderzoek worden gedaan om te inventariseren waar de vragen liggen en via welke weg diaconaal betrokkenen en gemeentelijke beleidsmakers bij die vragen het beste ondersteund kunnen worden. Daarbij wordt de volgende vraagstelling gebruikt:

Welke vragen hebben diaconaal betrokkenen en gemeenteambtenaren bij het onderwerp “Kerk en Wmo”, en via welke weg is verdere toerusting het meest effectief?

§ 1.3 Onderzoekspopulatie en -methode

Dit onderzoek is uitgevoerd onder de bezoekers van regio-bijeenkomsten van ACTA, die zijn georganiseerd om aandacht te genereren voor de relatie tussen kerken en de Wmo, en voor de lancering van de genoemde website. Deze bijeenkomsten hebben plaatsgevonden in negen verschillende regio's. De verwachting was dat er per bijeenkomst ca. 200 bezoekers zouden zijn, in de praktijk waren dit er minder. De doelgroep is in eerste instantie gedefinieerd als gemeenteambtenaren en diakenen/ diaconale consultants.

Gekozen is dit onderzoek uit te voeren als kwantitatief onderzoek, in de vorm van een korte vragenlijst. Het programma op de bijeenkomsten was vrij vol, waardoor de bezoekers relatief weinig tijd konden besteden aan onderzoeksdeelname. De gekozen vorm, een korte vragenlijst, was gemakkelijk toepasbaar tijdens de bijeenkomsten. De vragenlijst bestond uit grotendeels meerkeuzevragen, en een enkele open vraag. Kwalitatief onderzoek zou in de genoemde setting alleen heel kleinschalig mogelijk zijn, en bood daarom niet voldoende onderzoeksinput. Daarnaast is het praktisch gezien te gecompliceerd in de uitvoering en was er te weinig tijd voor. Vandaar dat deze vorm van onderzoek niet werd gebruikt.

Er is gewerkt met twee verschillende vragenlijsten, namelijk één voor kerkelijke medewerkers en één voor gemeenteambtenaren. De deelnemers uit verschillende verbanden vanuit het zogenaamde ‘maatschappelijk middenveld’ (Wmo-raden/ -platforms, oecumenische stichtingen, andere initiatieven etc.) vallen binnen de groep ‘gemeenteambtenaren’ die daarmee een breder karakter krijgt. De (kortere) vragenlijst voor gemeenteambtenaren is op hen beter toepasbaar dan de vragenlijst voor kerkelijke medewerkers.

Globaal gezien had de vragenlijst de volgende inhoud:

- persoonsgegevens (functie, ervaring, kerk, plaats, regio);
- in welk stadium bevindt de respondent zich in het proces (in de fase van kennismaking met de Wmo, of al in de fase van beleidsvorming, en alles wat hier tussenvalt);

- op welk gebied is meer behoefte aan toerusting;
- via welke weg bereikt de informatie de respondent.

In de bijlagen I en II zijn de uitgewerkte vragenlijsten te vinden. In bijlage III is te zien waar en wanneer de vragenlijsten zijn afgenomen.

Hoofdstuk 2 Resultaten van het onderzoek

§ 2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de enquêtes die zijn afgenomen onder de verschillende bezoekers van de regiobijeenkomsten. Er zijn in totaal negen regio-bijeenkomsten georganiseerd in de periode november 2007 t/m april 2008. Daarop zijn ongeveer 595 bezoekers geregistreerd. Een deel daarvan behoorde tot de organisatie en betreft bezoekers die een project of organisatie hebben gepresenteerd. Daarbij gaat het om ongeveer 50 mensen, die veelal niet in de gelegenheid waren de enquête in te vullen. De overige 545 bezoekers vormen samen de groepen 'kerkelijke functionarissen' en 'overheidsfunctionarissen'. In totaal hebben 192 kerkelijke functionarissen de enquête ingevuld, en 23 overheidsfunctionarissen. Dit is een respons van 39,4%.

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de enquêtes gepresenteerd. Daarbij wordt in het eerste gedeelte aandacht besteed aan de uitkomsten van de enquête die is afgenomen onder 'kerkelijke functionarissen', en in het tweede gedeelte van dit hoofdstuk staan de resultaten centraal uit de enquête die is afgenomen onder 'overheidsfunctionarissen'.

§ 2.2 'Kerkelijke functionarissen'

De groep kerkelijke functionarissen vormde verreweg de grootste groep aanwezigen op de regiobijeenkomsten. Van de 192 respondenten behoort 89% tot deze groep respondenten. In dit gedeelte zullen de resultaten hiervan besproken worden onder de volgende kopjes:

- Achtergrondkenmerken (§ 2.2.1)
- Bekendheid met de Wmo (§ 2.2.2)
- Behoeftte aan toerusting en/ of ondersteuning (§ 2.2.3)
- Gewenste manier van toerusting of ondersteuning (§ 2.2.4)
- Overige vragen (§ 2.2.5)

§ 2.2.1 Achtergrondkenmerken

In *tabel 1.1* is te zien hoeveel kerkelijke functionarissen de enquête hebben ingevuld per bijeenkomst. Deze aantallen correleren grotendeels met de verschillende bezoekersaantallen per regiobijeenkomst. Zo waren de bijeenkomsten in Limburg en Zuid-Holland de best bezochte bijeenkomsten met bezoekersaantallen van resp. ca. 200 en ca. 145 bezoekers; en met resp. 33 en 62 respondenten wegen deze regio's zwaar mee in de totaalrespons. Het omgekeerde geldt voor Zeeland en Friesland, die ondervertegenwoordigd zijn in de totaalrespons.

Tabel 1.1 Aantal respondenten per bijeenkomst

Regio(-bijeenkomst)	Aantal (n)	Percentage (%)
Limburg	33	16,8
Utrecht	15	7,6
Zeeland	7	3,6
Flevoland/ Overijssel	20	10,2
Noord-Holland	27	13,7
Zuid-Holland	62	31,5
Groningen/ Drenthe	21	10,7
Friesland	1	0,5
Gelderland	11	5,6
	192	100

Uit de vraag naar de huidige (kerkelijke) functie van de respondenten blijkt, dat het hier gaat om een veelkleurige groep. Het grootste gedeelte (72,1%) wordt gevormd door diakenen (60,9%) en pci-leden (11,2%). Daarnaast waren er 17 leden uit kerkbesturen/ kerkenraden aanwezig (8,6%), en kleinere groepen anderszins geïnteresseerden, zoals kerkleden of pastorale werkers. In *tabel 1.2* is dit in detail te lezen.

Tabel 1.2 Functieomschrijving respondenten

Functie	Aantal (n)	Percentage (%)
Diaken	120	60,9
Pci-lid	22	11,2
Lid kerkbestuur/ kerkenraad	17	8,6
Kerklid	6	3,0
Pastoraal werker	6	3,0
Coördinator Stichting Present	4	2,0
Gemeente-adviseur	3	1,5
Lid diaconaal platform	3	1,5
Parochieel werker	3	1,5
Praktische Diaconale Hulpverlening	2	1,0
Lid Raad van Kerken	2	1,0
Overig ¹	9	4,5
	197	100

Bijna tweederde (65,5%) van deze respondenten geeft aan zijn/ haar functie korter dan 6 jaar te vervullen. 43,7% antwoordt zelfs korter dan drie jaar in functie te zijn. Dit betekent dat hier sprake is van een grote groep redelijk onervaren respondenten. Daar tegenover staat een groep van 19 respondenten die aangeeft zijn/ haar functie al meer dan 12 jaar te vervullen. Deze kleine 10% van de respondenten heeft veel ervaring. De mensen met een ervaring tussen de 6 en de 11 jaar vormen slechts 16,7% van het totaal. Zie *tabel 1.3*.

Tabel 1.3 Aantal jaren dat respondent deze functie al vervult

Aantal jaar	Aantal (n)	Percentage (%)
0 t/ m 2	86	43,7
3 t/ m 5	43	21,8
6 t/ m 8	21	10,7
9 t/ m 11	14	7,1
Meer dan 12	19	9,6
Onbekend	14	7,1
	197	100

De vraag naar het kerkgenootschap waartoe de respondent behoort, is door 177 van de 192 respondenten ingevuld, zie *tabel 1.4*. Hieruit blijkt dat 36,0% van de respondenten afkomstig is uit de Protestantse Kerk (PKN), en 29,4% uit de Rooms-Katholieke Kerk. De kleinere gereformeerde kerken vormen 21,8% van de respons en de Evangelische kerken 5%.

Deze aantallen verschillen sterk per regio, ondanks het feit dat door de projectgroep ACTA de PR op een identieke manier is uitgezet. Hierin weerspiegelen zich verschillen in kerkelijke structuren en informatiekanaalen. Informeler georganiseerde kerkgenootschappen, zoals de Evangelische kerken, blijken moeilijker te mobiliseren dan kerkgenootschappen waarbinnen de informatievoorziening langs vaste structuren verloopt. Ook de (regionale) verschillen in ledenaantallen spelen hierbij een rol.

¹ Hieronder valt een aantal aanwezigen met verschillende achtergronden, zoals een geïnteresseerde vanuit 'De Arme Kant', een lid van een commissie pastoraat, twee decanaal diaconaal dienstverleners, een 'geestelijk begeleider', een lid van het katholiek maatschappelijk activeringswerk, een lid van een parochiële diaconale denktank, een lid van het platform voor christenen en moslims en een lid van een stuurgroep.

Tabel 1.4 Omschrijving van het kerkgenootschap waarin respondent werkzaam is

Kerkgenootschap	Aantal (n)	Percentage (%)
Protestantse Kerk Nederland	71	36,0
Rooms-Katholieke Kerk	58	29,4
Kleinere Gereformeerde kerken	43	21,8
Christelijk Gereformeerde Kerk	27	13,7
Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt	11	5,6
Nederlands Gereformeerde Kerk	3	1,5
Hersteld Hervormde Kerk	2	1,0
Evangelische kerken	5	2,5
Baptistengemeente	1	0,5
Doopsgezinde gemeente	1	0,5
Evangelische gemeente	2	1,0
Pinkstergemeente	1	0,5
Onbekend	20	10,2
	197	100

Alle respondenten is gevraagd naar hun woonplaats. 187 van de 197 respondenten heeft dit ingevuld. Dit is vervolgens ingedeeld naar inwonertal, op basis van de gegevens van het CBS over 2006, zie *tabel 1.5*.

Hieruit blijkt dat de grootste groep respondenten (37,6%) afkomstig is uit een middelgrote plaats met een inwonertal tussen de 11.000 en de 50.000. 27,5% komt uit kleinere plaatsen, met minder dan 10.000 inwoners. De respondenten uit grotere steden (tussen de 51.000 en de 200.000 inwoners) vormen een groep van 21,8%. Slechts 8,2% komt uit een zeer grote stad, met meer dan 200.000 inwoners.

Tabel 1.5 Plaats waar respondent werkzaam is, geordend naar inwonertal²

Inwonertal	Aantal (n)	Percentage (%)
Minder dan 1000	8	4,1
1000 t/ m 10.000	46	23,4
11.000 t/ m 50.000	74	37,6
51.000 t/ m 200.000	43	21,8
201.000 t/ m 400.000	8	4,1
> 401.000	8	4,1
Onbekend	10	5,1
	197	100

De respondenten zijn gevraagd op welke doelgroep zij in hun functie zijn gericht: zie *tabel 1.6*. 65,5% daarvan geeft aan gericht te zijn op zowel kerkleden als niet-kerkleden (buitenkerkelijken). 24,9% geeft aan alleen (of grotendeels) op kerkleden gericht te zijn. Van 9,6% van de respondenten is dit onbekend.

Tabel 1.6 Doelgroep waar respondent in functie op gericht is

Doelgroep	Aantal (n)	Percentage (%)
Alleen kerkleden	49	24,9
Kerkleden en niet-kerkleden	129	65,5
Onbekend	19	9,6
	197	100

§ 2.2.2 Bekendheid met de Wmo

In de eerste 'inhoudelijke' vraag zijn de respondenten gevraagd naar de mate waarin zij bekend zijn met de Wet maatschappelijke ondersteuning. Dit is van belang om te weten in welk stadium de respondent zich bevindt: bevindt hij/ zij zich nog in de fase van kennismaking met de Wmo, of al in de fase van beleidsvorming? Heeft de bezinning op de thematiek van de Wmo al geleid tot praktische inzet, en wordt de kerk vertegenwoordigd bij de lokale overheid? In *tabel 2.1* is te lezen welke fasen zijn onderscheiden en hoe de respondenten hierop hebben geantwoord. Evenals in de

² Voor de indeling van de dorpen en steden naar inwonertal is gebruik gemaakt van de gegevens van het CBS, bijeengebracht op http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_Nederlandse_steden_en_dorpen, veelal geüpdatet tot en met 14 augustus 2006.

twee vragen die bij § 2.2.3 en § 2.2.4 zullen worden besproken, is hierbij gebruik gemaakt van een *multiple choice*-vraag, waarbij de respondent meerdere antwoorden kon aankruisen. Ook kon de respondent de optie 'anders, nl. ...' aankruisen en invullen.

Uit de antwoorden op deze vraag blijkt dat de eerste fase van 'kennismaking met de Wmo' grotendeels is gepasseerd. Slechts 3,6% van de respondenten antwoordt tijdens de bijeenkomst voor het eerst geïnformeerd te zijn over de Wmo.

Wel heeft deze kennis van de Wmo nog niet breed geleid tot actie. Een kleine 20% geeft aan met zijn/ haar kennis over de Wmo nog niets te hebben gedaan. Wel is de thematiek volgens veel respondenten (22,3%) onderwerp van gesprek (geweest) binnen de kerk, wat betekent dat er binnen een bredere context aandacht is (gevraagd) voor de Wmo. 11,1% van de respondenten zegt stappen te hebben gezet om beleid vast te stellen, en 6,5% heeft al praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven in het kader van de Wmo.

Wat betreft het opstarten van bredere overlegstructuren blijkt er al meer werk verricht te zijn: 14,2% van de respondenten zegt mee te doen in interkerkelijk overleg, en 14,5% zegt als kerk vertegenwoordigd te zijn bij de lokale overheid en mede het beleid te bepalen. Blijkbaar is deze fase van het opzetten van bredere overlegstructuren vooraf gegaan aan het ondernemen van actie op een praktische manier, iets dat veelal nog vorm moet krijgen.

Tabel 2.1 Bekendheid van respondent met Wmo (vraag 2)

Bekendheid met Wmo	Aantal aangekruiste antwoorden	Percentage van de respondenten (%)
Ik ben hier vandaag voor het eerst over geïnformeerd	14	3,6
Ik heb erover gehoord en/ of gelezen, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan	77	19,9
Het is onderwerp van gesprek (geweest) binnen de kerk	86	22,3
We hebben stappen gezet om hierop beleid vast te stellen	43	11,1
We hebben praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven in het kader van de Wmo	25	6,5
Wij doen mee in interkerkelijk overleg, waar het beleid en de praktische uitvoering onderwerp van gesprek zijn	55	14,2
Onze kerk wordt vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepaalt mede het beleid	56	14,5
Anders, nl....	32	8,3
	388 ¹	100

¹Door 194 respondenten zijn 388 antwoorden aangekruist.

Uit de antwoorden die zijn ingevuld bij de categorie 'anders, nl. ...' (tabel 2.2) blijkt, dat de respondenten via heel verschillende kanalen informatie hebben ontvangen over de Wmo. Zo zijn in sommige regio's al eerder informatie-avonden gehouden (melden twee respondenten), of zijn ze via hun betrokkenheid bij de Wmo-raad/ platform geïnformeerd (dit melden negen respondenten). Ook geven negen respondenten aan via kerken of diaconieën gestimuleerd te worden op dit thema, en twaalf respondenten melden nog weer andere manieren waarop zij bekend zijn geworden met de Wmo, bijvoorbeeld via andere platforms, seniorenraad, KBO, werk of de media.

Tabel 2.2 Antwoorden kerkelijke functionarissen bij open antwoord-categorie vraag 2

Ingevulde antwoorden bij "anders, nl..." (n = 32):
<i>Informatievoorziening d.m.v. eerder gehouden informatiebijeenkomsten:</i>
jaar geleden hier aanwezig
voorlichting georganiseerd door een wijkgemeente voor iedereen
<i>Informatievoorziening door betrokkenheid bij Wmo-raad/platform:</i>
als lid Wmo-raad
via Wmo-raad
via Wmo-platform
Voorzitterschap platform Wmo-raad
meegewerkt bij Wmo beraad
lid Wmo-raad
vertegenwoordiger NPV in Wmo-adviesraad
een door ons voorgedragen persoon is lid geworden van de Wmo-adviesraad
de kerken in onze omgeving proberen in overleg tot een vertegenwoordiging te komen in onze nieuwe gemeente
<i>Informatievoorziening via kerken/ diaconieën:</i>
via ziekenbezoekwerk
informatie opslurpen voor m'n werk in de classis
diaconieën stimuleren op dit thema
als provinciaal beraad v kerken vragen wij de plaatselijke kerken naar hun ervaringen met de Wmo
ik organiseer op 23 juni de eerste oecumenische Wmo-conferentie van het Dekenaat Gelderland-Oost
is er plaats voor diaconale hulp vanuit DGU voor diaconale hulp in het algemeen en hoe strookt dat met de Wmo?
werkgroep opgericht met andere kerk om vrijwilligerswerk buiten de kerk te stimuleren
via landelijke cliëntenraad en vakbeweging
we zijn bezig projecten op te zetten
<i>Overige manieren van informatievoorziening: via werk of via andere platforms/organisaties</i>
goed bekend
via de gemeente Heiloo
vanuit werk als ambtenaar bij gemeente
via werk bekend met Wmo
ik heb bij het zorgkantoor pgb's toegekend
als vz KBO samen met andere bonden en Seniorenraad actief richting gemeente. Kerken hebben formeel geen relatie mbt de Wmo
media
via seniorenraad
via platforms
in platforms
samen met PCOB voorlichtingsavond organiseren in het najaar over Wmo
ik ben heel goed bekend met de Wmo, aangezien Stichting Present heel goed aansluit bij een aantal prestatievelen van de Wmo

De respons bij de bovenstaande vraag is vergeleken per kerkgenootschap. Dit met het oog op de vraag in hoeverre de bekendheid van de Wmo afhangt van het kerkgenootschap waartoe de respondent behoort? De precieze resultaten hiervan zijn te lezen in *tabel 2.3*. Daarin staat vermeld welk percentage van de respondenten het betreffende antwoord heeft aangekruist. Daarmee vallen de verschillen in aantallen respondenten tegen elkaar weg.

Enkele opvallende zaken die hieruit naar voren komen, zijn de volgende:

- Een relatief laag percentage respondenten (20%) uit de evangelische kerken geeft aan dat de Wmo onderwerp van gesprek is (geweest) binnen de kerk.
- In vergelijking met de PKN, de RKK, de HHK en de evangelische kerken zijn er binnen de kleinere gereformeerde kerken nog weinig stappen gezet om beleid vast te stellen m.b.t. de Wmo.

- Geen van de respondenten uit de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Hersteld Hervormde Kerken en de evangelische kerken antwoordt als kerk te worden vertegenwoordigd bij de lokale overheid en mede het beleid te bepalen. Ook de Christelijke Gereformeerde Kerken 'scoren' hier laag in vergelijking met de PKN, de RKK en de GKV. Dit betekent mogelijk dat deze kerkgenootschappen een hogere institutionele organisatiegraad hebben, waardoor zij zich gemakkelijker kunnen mobiliseren en vertegenwoordigen richting de overheid. Voor de PKN en de RKK geldt bovendien dat zij zich vanouds als 'volkskerk' profileren met een groot aantal leden, en zich daarmee ook altijd al nadrukkelijker als instituut manifesteren in de samenleving. Aan de andere kant wijst de praktijk uit dat de vertegenwoordiging van kerken richting de lokale overheid veelal plaatsvindt vanuit een samenwerkingsverband van een groot aantal diverse kerkgenootschappen. Vanuit die kennis zouden deze percentages geïnterpreteerd kunnen worden als een aanwijzing van de bereidheid tot deelname aan een dergelijk samenwerkingsverband.

Bij al deze gesignaleerde 'opvallende zaken' moeten de lage respons-aantallen in aanmerking worden genomen, die de betrouwbaarheid van deze conclusies relativeren.

Tabel 2.3 Bekendheid van respondent met Wmo, uitgesplitst naar kerkgenootschap

Bekendheid met Wmo	Respondenten uit desbetreffende kerk die dit antwoord hebben aangekruist (%)							
	PKN (n=71)	RKK (n=58)	CGK (n=27)	NGK (n=3)	GKV (n=11)	HHK (n=2)	Evangelische kerken ³ (n=5)	Onbekend (n=20)
Ik ben hier vandaag voor het eerst over geïnformeerd	8,6	3,6	3,8	66,7	0,0	0,0	20,0	10,0
Ik heb erover gehoord en/ of gelezen, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan	32,9	44,6	30,8	33,3	72,7	50,0	40,0	45,0
Het is onderwerp van gesprek (gewoest) binnen de kerk	42,9	53,6	38,5	33,3	36,4	50,0	20,0	45,0
We hebben stappen gezet om hierop beleid vast te stellen	28,6	26,8	7,7	0,0	9,1	50,0	20,0	15,0
We hebben praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven in het kader van de Wmo	14,3	12,5	15,4	0,0	27,3	0,0	0,0	5,0
Wij doen mee in interkerkelijk overleg, waar het beleid en de praktische uitvoering onderwerp van gesprek zijn	38,6	21,4	26,9	0,0	27,3	50,0	20,0	20,0
Onze kerk wordt vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepaalt mede het beleid	35,7	35,7	11,5	0,0	27,3	0,0	0,0	25,0
Anders, nl....	17,1	16,1	19,2	0,0	18,2	0,0	20,0	10,5

Ook is het verband bekeken tussen de bekendheid van de respondent met de Wmo en de doelgroep waarop hij/ zij in functie is gericht. De uitkomsten hiervan zijn te lezen in *tabel 2.4*.

Hieruit kan de algemene conclusie getrokken worden, dat de respondenten die alleen gericht zijn op kerkleden zich over de hele linie minder intensief hebben beziggehouden met de Wmo. Meer respondenten uit deze groep geven aan hier vandaag voor het eerst over te zijn geïnformeerd of met bestaande kennis nog niets te hebben gedaan. Slechts 16,7% van de respondenten uit deze groep geeft aan stappen te hebben gezet richting beleidsvorming, tegenover 27% uit de groep die is gericht op kerkleden én buitenkerkelijken. Ook bij de overige drie antwoordcategorieën scoort de groep die alleen gericht is op kerkleden aanzienlijk lager, bijvoorbeeld bij de vraag of er

³ Vanwege de kleine aantallen bezoekers vanuit evangelicale kerken zijn deze hier bijeen genomen. De kerkgenootschappen die hieronder vallen zijn: batistengemeenten, doopsgezinde gemeenten, evangelische gemeenten en pinkstergemeenten.

praktische projecten zijn opgezet, of men meedoet in interkerkelijk overleg of is vertegenwoordigd bij de lokale overheid.

Tabel 2.4 Bekendheid van respondent met Wmo, uitgesplitst naar doelgroep

Bekendheid met Wmo	Respondenten die dit antwoord hebben aangekruist, uitgesplitst naar doelgroep (%)	
	Alleen kerkleden (n=49)	Kerkleden en buitenkerkelijken (n=126)
Ik ben hier vandaag voor het eerst over geïnformeerd	10,2	6,3
Ik heb erover gehoord en/ of gelezen, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan	53,1	33,3
Het is onderwerp van gesprek (geweest) binnen de kerk	49,0	45,2
We hebben stappen gezet om hierop beleid vast te stellen	16,3	27,0
We hebben praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven in het kader van de Wmo	6,1	15,9
Wij doen mee in interkerkelijk overleg, waar het beleid en de praktische uitvoering onderwerp van gesprek zijn	26,5	33,3
Onze kerk wordt vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepaalt mede het beleid	20,4	31,7
Anders, nl...	10,2	18,3

§ 2.2.3 Behoeftte aan toerusting en/ of ondersteuning

Als tweede is gevraagd naar de onderwerpen waarop verdere toerusting of ondersteuning voor de respondent wenselijk zou zijn, zie *tabel 3.1*. Bij deze vraag werd een aantal onderwerpen omschreven, waarvan de respondent kon aankruisen welke hij/ zij van toepassing achtte. Ook was er de mogelijkheid om de 'anders, nl...' optie aan te kruisen en in te vullen.

De volgende onderwerpen zijn het vaakst door de respondenten aangekruist:

- hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn (22,6%)
- het opzetten van diaconale projecten (14,1%)
- samenwerking met maatschappelijke organisaties (14,1%)
- contact met de lokale overheid (14,3%)

Het minst wenselijk is toerusting of ondersteuning t.a.v. de juridische/ financiële gevolgen van de Wmo (10,1%) of interkerkelijk overleg (9,3%), hoewel deze percentages niet sterk afwijken van de overige.

Slechts 1,4% van de respondenten geeft aan al voldoende van het onderwerp af te weten en verdere toerusting of ondersteuning niet op prijs te stellen.

Tabel 3.1 Onderwerpen waarop verdere toerusting of ondersteuning voor respondent wenselijk zou zijn (vraag 3)

Onderwerp	Aantal aangekruiste antwoorden	Percentage van de respondenten (%)
Geen, ik weet er voldoende vanaf	7	1,4
De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo	51	10,1
Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn	114	22,6
Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente	61	12,1
Het opzetten van diaconale projecten	71	14,1
Samenwerking met maatschappelijke organisaties (NPV, Ouderenbond, vrijwilligersorganisaties, thuiszorg, etc.)	71	14,1
Interkerkelijk overleg	47	9,3
Contact met de lokale overheid	72	14,3
Anders, nl....	10	2,0
	504 ²	100

² Door 187 respondenten zijn 504 antwoorden aangekruist.

Tien mensen hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om een eigen antwoord in te vullen bij 'anders, nl...'. De vragen die hierbij genoemd werden, staan opgesomd in *tabel 3.2*.

Tabel 3.2 Antwoorden kerkelijke functionarissen bij open antwoord-categorie vraag 3

Ingevulde antwoorden bij "anders, nl. ...":
Vanuit de eigen bescheiden mogelijkheden via het zoeken van samenwerking werken aan de bestrijding van armoede en eenzaamheid
Moeilijk aan te geven, maar brede interesse ook t.a.v. ervaringen elders
Hoe krijgen we alle partijen in dezelfde richting en bij elkaar?
Ik mis pastorale projecten
Hulp bij Wmo-subsidieaanvragen
Als hulpmiddelen worden afgewezen, waartoe kan/ moet je je dan wenden?
Mensen meer wegwijs maken
Samen met andere kerken alcoholpreventie
Aantal kerkleden is vertegenwoordigd in de Wmo-raad (mijn parochieverband omvat meerdere burgerlijke gemeenten) en via hen word ik op de hoogte gehouden. Het is mijn pastorale taak hen te steunen en te stimuleren, dat is voldoende voor nu.
Bestrijding van armoede, eenzaamheid

De antwoorden bij de bovenstaande vraag zijn uitgesplitst per kerkgenootschap. Daaruit lichten de volgende verschillen op (zie *tabel 3.3*):⁴

- De vraag 'hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn' is relatief het vaakst gesteld binnen de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) en de Hersteld Hervormde Kerk.
- Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken leven *relatief weinig* vragen rondom de samenwerking met maatschappelijke organisaties.
- Binnen de Rooms-Katholieke Kerk is ondersteuning rondom interkerkelijk overleg relatief *weinig* gewenst.

⁴ Opvallende percentages die gebaseerd zijn op erg lage respons-aantallen blijven buiten beschouwing, bv. opvallende aantallen binnen de NGK en de HHK (in sommige gevallen), omdat deze uitkomsten een weinig betrouwbare uitkomst geven voor het hele kerkgenootschap.

Tabel 3.3 Onderwerpen waarop verdere toerusting of ondersteuning voor respondent wenselijk zou zijn, uitgesplitst naar kerkgenootschap

Onderwerp	Respondenten uit desbetreffende kerk die dit antwoord hebben aangekruist (%)							
	PKN (n=71)	RKK (n=58)	CGK (n=27)	NGK (n=3)	GKV (n=11)	HHK (n=2)	Evang elische kerken ⁵ (n=5)	Onbe- kend (n=20)
Geen, ik weet er voldoende vanaf	2,9	1,9	7,7	0,0	0,0	0,0	0,0	10,0
De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo	25,0	24,5	34,6	33,3	27,3	50,0	40,0	25,0
Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn	66,2	62,3	46,2	66,7	81,8	100,0	40,0	45,0
Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente	33,8	34,0	15,4	66,7	18,2	50,0	40,0	45,0
Het opzetten van diaconale projecten	41,2	39,6	30,8	33,3	27,3	0,0	20,0	45,0
Samenwerking met maatschappelijke organisaties (NPV, Ouderenbond, vrijwilligersorganisaties, thuiszorg, etc.)	39,7	37,7	23,1	100,0	27,3	50,0	60,0	40,0
Interkerkelijk overleg	32,4	15,1	26,9	33,3	36,4	0,0	20,0	20,0
Contact met de lokale overheid	26,5	49,1	34,6	33,3	36,4	100,0	60,0	45,0
Anders, nl....	4,4	5,7	7,7	0,0	0,0	50,0	0,0	5,3

Ook bij deze vraag is het verband bekeken met de doelgroep van de respondenten. Daaruit blijkt het volgende (zie *tabel 3.4*): respondenten die alleen gericht zijn op kerkleden wensen relatief minder ondersteuning rondom de juridische of financiële gevolgen van de Wmo (22,9% tegenover 27%), en wensen relatief meer toerusting over de vraag 'hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn' (68,8% tegenover 59%) en bij de inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente (37,5% tegenover 30,3%). Binnen deze groep is minder vaak (33,3% tegenover 41,8%) aangekruist dat ondersteuning bij de samenwerking met maatschappelijke organisaties wenselijk zou zijn.

⁵ Vanwege de kleine aantallen bezoekers vanuit evangelicale kerken zijn deze hier bijeen genomen. De kerkgenootschappen die hieronder vallen zijn: batistengemeenten, doopsgezinde gemeenten, evangelische gemeenten en pinkstergemeenten.

Tabel 3.4 Onderwerpen waarop verdere toerusting of ondersteuning voor respondent wenselijk zou zijn, uitgesplitst naar doelgroep

Onderwerp	Respondenten die dit antwoord hebben aangekruist, uitgesplitst naar doelgroep (%)	
	Alleen kerkleden (n=48)	Kerkleden en buitenkerkelijken (n=122)
Geen, ik weet er voldoende vanaf	4,2	4,1
De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo	22,9	27,0
Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn	68,8	59,0
Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente	37,5	30,3
Het opzetten van diaconale projecten	37,5	38,5
Samenwerking met maatschappelijke organisaties (NPV, Ouderenbond, vrijwilligersorganisaties, thuiszorg, etc.)	33,3	41,8
Interkerkelijk overleg	27,1	26,2
Contact met de lokale overheid	41,7	36,1
Anders, nl....	6,3	4,9

§ 2.2.4 Gewenste manier van toerusting of ondersteuning

De laatste vraag ging over de manier waarop de toerusting of ondersteuning eventueel zou moeten worden geboden. Hierbij werd een lijst met mogelijkheden getoond, waarbij de respondent meerdere antwoorden kon aankruisen. Ook bij deze vraag was er een 'anders, nl...'-optie. In *tabel 4.1* is te lezen wat de respondenten hierbij hebben aangekruist.

Het hoogst scoort (zoals verwacht) het antwoord 'via een website/ internet' (22,3%). Daarna worden hoog gewaardeerd 'door uitwisseling van ervaringen' (17,9%), 'door informatiebijeenkomsten' (14,5%) en 'door middel van voorbeelden' (11,8%). Eventueel zou ondersteuning geboden kunnen worden via een boek, brochure of infomap (8,6%).

Ongewenste manieren van ondersteuning zijn: via een (telefonische) hulplijn (2,1%), 'door een raadgever/ consulent' (4,6%) en 'met een (digitaal) loket' (6,3%).

Tabel 4.1 Manier waarop verdere toerusting of ondersteuning voor respondent wenselijk zou zijn (vraag 5)

Manier van toerusting/ ondersteuning	Aantal aangekruiste antwoorden	Percentage van de respondenten (%)
In boek, brochure of infomap	41	8,6
Via een website(s) / internet	106	22,3
Door middel van voorbeelden	56	11,8
In uitgewerkte stappenplannen	50	10,5
Door een raadgever/ consulent	22	4,6
Via een (telefonische) hulplijn	10	2,1
Met een (digitaal) loket	30	6,3
Door informatiebijeenkomsten	69	14,5
Door uitwisseling van ervaringen	85	17,9
Anders, nl....	9	1,9
	478 ³	100

³ Door 166 respondenten zijn 478 antwoorden aangekruist.

Negen mensen hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om andere mogelijkheden te benoemen om toe te rusten of te ondersteunen: zie *tabel 4.3*.

Tabel 4.3 Antwoorden kerkelijke functionarissen bij open antwoord-categorie vraag 5

Ingevulde antwoorden bij "anders, nl....":
Gesprek met hulpverleners (breed)
Moeten mensen benoemd worden voor diaconaal werk!
Digitale nieuwsbrief / actualiteiten in werkveld
Netwerken
Beeld- en filmmateriaal van projecten enz. om te vertonen tijdens gemeente-avonden
Film
Goede info via Wmo-loket; en goede info verstrekken aan Wmo-loket
Lokale aanpak

Uitgesplitst naar kerkgenootschap levert dit nog een paar opvallende details op:

- 'Boek, brochure of infomap' wordt in de evangelische kerken met 60% tegenover gemiddeld 25% veel hoger gewaardeerd; ook 'informatiebijeenkomsten' staan relatief hoog op hun verlanglijst (60% tegenover gemiddeld 40%).
- 'Uitgewerkte stappenplannen' worden met name in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) *niet* gewaardeerd (10% tegenover gemiddeld 30%); het 'uitwisselen van ervaringen' scoort hier wel relatief *hoog* (70% tegenover gemiddeld 45%).
- De 'raadgever/ consulent' wordt in de Nederlands Gereformeerde kerken relatief veel hoger gewaardeerd dan in de overige kerkgenootschappen (33,3% tegenover gemiddeld 13%).

Tabel 4.2 Manier waarop verdere toerusting of ondersteuning voor respondent wenselijk zou zijn, uitgesplitst naar kerkgenootschap

Manier van toerusting/ ondersteuning	Respondenten uit desbetreffende kerk die dit antwoord hebben aangekruist (%)							
	PKN (n=71)	RKK (n=58)	CGK (n=27)	NGK (n=3)	GKV (n=11)	HHK (n=2)	Evange- lische kerken ⁶ (n=5)	Onbe- kend (n=20)
In boek, brochure of infomap	23,3	25,0	25,0	33,3	20,0	0,0	60,0	15,0
Via een website(s) / internet	63,3	62,5	62,5	66,7	70,0	0,0	80,0	50,0
Door middel van voorbeelden	40,0	25,0	29,2	33,3	30,0	0,0	20,0	40,0
In uitgewerkte stappenplannen	25,0	35,4	33,3	33,3	10,0	0,0	40,0	30,0
Door een raadgever/ consulent	13,3	14,6	12,5	33,3	10,0	0,0	20,0	5,0
Via een (telefonische) hulplijn	5,0	8,3	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Met een (digitaal) loket	15,0	16,7	16,7	0,0	10,0	0,0	20,0	35,0
Door informatiebijeenkomsten	48,3	41,7	41,7	33,3	30,0	0,0	60,0	15,0
Door uitwisseling van ervaringen	53,3	45,8	50,0	33,3	70,0	0,0	60,0	35,0
Anders, nl....	3,3	8,3	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0	5,3

§ 2.2.5 Overige vragen

Eén vraag bestond uit een open vraag, waarbij respondenten 'overige vragen rondom het thema Kerk en Wmo' konden opschrijven. Eventueel kon de achterkant van de enquête gebruikt worden, indien meer ruimte nodig was. Bij deze vraag is door 24 respondenten een antwoord ingevuld (dat is 12,5% van de respondenten).

Deze antwoorden zijn verdeeld in verschillende categorieën. Daaruit kunnen we het volgende concluderen:

- zeven mensen hebben vragen rondom de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid/ burgerlijke gemeente en andere organisaties, de rol van de politiek en de rol van de kerken.

⁶ Vanwege de kleine aantallen bezoekers vanuit evangelicale kerken zijn deze hier bijeen genomen. De kerkgenootschappen die hieronder vallen zijn: batistengemeenten, doopsgezinde gemeenten, evangelische gemeenten en pinkstergemeenten.

Dit thema kwam ook uit vraag 3 naar voren als een belangrijk thema, waaromtrent nog veel onduidelijkheid bestaat. Dit belemmert de praktische uitvoering.

- zeven mensen hebben praktische vragen/ adviezen: hoe moet hier handen en voeten aan worden gegeven en wat heeft de website daarvoor te bieden? Hoe werkt het elders?
Deze categorie vragen is heel divers. Deels is op deze vragen al een antwoord geboden op de gehouden regiobijeenkomsten, maar hier kan en moet nog verder ondersteund worden.
- drie mensen hebben specifiek vragen over kerkelijke initiatieven: hoe is de achterban te activeren, welke subsidiemogelijkheden zijn er, wat doet de kerk als de zorg haar boven het hoofd groeit, en wat is de relatie met kerkelijke organisaties?
Voor een gedeelte vallen deze vragen ook onder het thema 'hoe liggen de verantwoordelijkheden en wat kan/ moet de rol van de kerk zijn'. Deels hebben deze vragen ook te maken met de interne kerkelijke organisatie, wat per kerkgenootschap verschilt.
- vier mensen hebben vragen t.a.v. *hulpvragers*: hoe verandert de hulpvraag/ aantallen hulpvragers en hoe zijn de hulpvragers te vinden (indicatie?). Dit thema is in de enquête niet apart benoemd, maar blijkt wel een belangrijke bron van vragen.
- drie mensen geven aan nog geen vragen te hebben.

In onderstaande *tabel 4.4* zijn de gegeven antwoorden in detail te lezen.

Tabel 4.4 Overige vragen, benoemd door kerkelijke functionarissen onder vraag 4

Ingevulde antwoorden: (n = 24)
<i>Vragen rond de verdeling van taken over de verschillende organisaties / gemeente / politiek:</i>
Er is nog veel onduidelijkheid wat te doen.
Hoe zit 't met verantwoordelijkheden
Wat doet de burgerlijke gemeente niet?
Het valt mij op dat veel van de Wmo-activiteiten door een organisatie als Humanitas al jarenlang wordt georganiseerd in tal van projecten. Kunnen we daar niet op aanhaken i.p.v. het organiseren als een christelijk alternatief?
Op welke manier kunnen politieke partijen met chr achtergrond een spreekbuis/ partner zijn op lokaal niveau (een vraag waar ik me mee bezig hou)
In het beleidsplannen van gemeenten wordt de kerk bijna nooit genoemd. Op welke wijze zou dit wel bewerkstelligd kunnen worden?
Meer aan de weg timmeren. Taakveld 1 is typisch een gebied voor de kerkelijke samenleving (<i>civil society</i>)
<i>Praktische en concrete vragen/ adviezen:</i>
Wat kan 'kerkenWmo.nl' ons concreet bieden?
Hoe werkt het in andere gemeenten?
Praktische invulling van e.e.a.
Gezamenlijk proberen de Wmo-wet zo simpel mogelijk te houden, zodat deze wet niet te bureaucratisch wordt. Het geld moet niet opgaan aan organisatie.
Staat Wmo inhoudelijk uitgelegd op een 'overheids'website?
Advies: start met communicatie - dat levert 'leren van elkaar' op en vervolgens kijken naar mogelijkheden om bestaande zaken 'slimmer' te organiseren.
Ons uit te werken beleid blijft een beetje hangen in algemeenheden. We komen nu op het punt om iets op te zetten, in eerste instantie binnen onze eigen gemeente, en van daaruit naar buiten (dorp/ regio). Concreet: hoe geef je zoiets handen en voeten? Werk je als diaconie dan uitvoerend of delegerend?
<i>Vragen t.a.v. 'hulpvragers':</i>
Ontdekken van 'hulpvragers'
Hoe vind ik mensen die hulp nodig hebben?
Voor ons is de grote vraag welke veranderingen dit veroorzaakt in de aanvraagzijde. En aan de andere kant wat het betekent voor de loketten waarachter zich de diverse zorgverleners bevinden. Wij zien het als voornaamste taak daar de eventuele gaten tussen op te vangen.
Ik zit sinds kort bij de voedselbank vergadering. de mensen die daar voor in aanmerking komen, worden via het Wmo doorgestuurd om een pakket te ontvangen. ik weet nog weinig van de richtlijnen die het Wmo hanteert om de mensen voor ontvangst in aanmerking te laten komen.
<i>Vragen t.a.v. kerkelijke initiatieven:</i>

Hoe activeer ik de achterban? (kerkenraad, diaconie, gemeente)
Zijn er veel subsidiemogelijkheden voor kerkelijke initiatieven op Wmo-gebied?
Meer zicht op de kans dat de Wmo ook een valkuil voor de kerk kan worden: de kerk kan zich hierop verkijken gezien de omvang van de niet-kerkelijke noden en behoeften zodat de kerk zich erin verslikt; Relatie en afstemming met Kerkinactie onduidelijk.
Nog geen vragen:
Op dit moment nog niet
Nog niet: nog in oriëntatiefase
Momenteel niet. Er is onlangs een zeer interessante avond gehouden waarin dit onderwerp uitvoerig en duidelijk is behandeld.

§ 2.3 'Overheidsfunctionarissen'

Zoals aangekondigd, is het tweede deel van dit hoofdstuk 'resultaten' gewijd aan de uitkomsten van de enquête die is gehouden over overheidsfunctionarissen. Van de totaalrespons van 39,4% wordt 4,2% gevormd door deze respondenten. Dit is een aanzienlijk kleinere groep dan de kerkelijke functionarissen. De eerste conclusie die hieraan verbonden kan worden, is dan ook dat de organisatie er niet (voldoende) in is geslaagd om met name gemeenteambtenaren te bereiken en te interesseren voor het thema 'Kerk en Wmo'.

In dit tweede deel zal bij de bespreken van de resultaten grotendeels dezelfde indeling worden gevolgd als in het eerste gedeelte, maar toegespitst op de specifieke vragen die gesteld zijn in deze enquête. Dit leidt tot de volgende indeling:

- Achtergrondkenmerken respondenten (§ 2.3.1)
- In hoeverre is respondent in gesprek met kerken in het kader van de Wmo (§ 2.3.2)
- Op welke terreinen liggen voor respondent vragen (§ 2.3.3)
- Overige vragen van respondenten (§ 2.3.4)

§ 2.3.1 Achtergrondkenmerken

De mensen die op de regiobijeenkomsten de enquête voor 'overheidsfunctionarissen' hebben ingevuld, hebben dat gedaan op drie bijeenkomsten, namelijk in Limburg, in Zuid-Holland en in Friesland. Op de andere bijeenkomsten waren ook de beide enquêtes aanwezig, maar is óf van de mogelijkheid geen gebruik gemaakt om een toegesneden enquête te kiezen, óf was het verschil onduidelijk. Dit laatste kan het geval geweest zijn op enkele bijeenkomsten waarop de onderzoeker niet persoonlijk aanwezig was, waardoor de mensen zelf een enquête van de stapel konden pakken en niet duidelijk werden ingelicht over de twee verschillende enquêtes. In *tabel 5.1* is de verdeling van respondenten over de verschillende regio's te zien. Hieruit blijkt dat ongeveer tweederde van de respondenten uit Limburg afkomstig is, een derde uit Zuid-Holland en één respondent (4,3%) uit Friesland.

Tabel 5.1 Aantal respondenten per regio(-bijeenkomst)

Regio(-bijeenkomst)	Aantal (n)	Percentage (%)
Limburg	14	60,9
Zuid-Holland	8	34,8
Friesland	1	4,3
	23	100

Uit de functieomschrijving van de respondenten blijkt dat het een diverse groep betreft, waarvan ruim de helft van de respondenten (52,1%) de enquête heeft ingevuld, omdat hij/ zij lid is van een Wmo-raad of -platform. Daarnaast bestond 13% van de respondenten uit raadsleden van diverse politieke partijen en waren er nog wat overige personen aanwezig, zie *tabel 5.2*. Uit dit overzicht blijkt dat de term 'overheidsfunctionarissen' niet heel geschikt is om de inhoud van de groep mee te omschrijven, maar voor de duidelijkheid zal deze term hier wel worden gehanteerd.

Tabel 5.2 Functieomschrijving respondenten

Functie	Aantal (n)	Percentage (%)
Lid Wmo-raad	8	34,7
Lid Wmo-platform	4	17,4
Raadslid	3	13,0
Lid van onafhankelijke oecumenische stichting	2	8,7
Projectmanager Wmo	1	4,3
Beleidsmedewerker Wmo	1	4,3
Lid van moskeebestuur	1	4,3
Lid van 'versterking Wmo GGZ'	1	4,3
Lid Wmo-bestuur	1	4,3
Onbekend	1	4,3

De overheidsfunctionarissen is specifiek gevraagd of ze persoonlijk bekend zijn met het diaconaatwerk van kerken. Zoals uit *tabel 5.3* blijkt, is dat voor 60,9% van de respondenten *wel* het geval. 17,4% van de respondenten geeft aan *niet* bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken, en 13% geeft aan daar *enigszins* van op de hoogte te zijn. Het antwoord op de vraag is onbekend voor 8,7% van de respondenten.

Tabel 5.3 Bekendheid respondenten met het diaconaal werk van kerken

Bekendheid	Aantal (n)	Percentage (%)
Nee	4	17,4
Ja	14	60,9
Enigszins	3	13
Onbekend	2	8,7
	23	100

Ook de overheidsfunctionarissen is gevraagd in welke plaats zij werkzaam zijn. Op grond van dezelfde methode als de kerkelijke functionarissen is dit ingedeeld naar inwonertal. Hieruit blijkt dat 43,5% van de respondenten woont in een plaats met een inwonertal tussen de 11.000 en de 50.000. 21,7% van de respondenten geeft aan in een kleinere plaats te wonen, met minder dan 10.000 inwoners, en eenzelfde percentage woont in een plaats met een inwonertal tussen de 51.000 en de 200.000. Er zijn geen respondenten in deze groep uit een plaats van minder dan 1.000 inwoners, en ook geen respondenten uit een plaats met meer dan 200.000 inwoners. Van 13% van de respondenten is de woonplaats onbekend.

Tabel 5.4 Plaats waar respondent werkzaam is, geordend naar inwonertal⁷

Inwonertal	Aantal (n)	Percentage (%)
Minder dan 1000	0	0,0
1000 t/ m 10.000	5	21,7
11.000 t/ m 50.000	10	43,5
51.000 t/ m 200.000	5	21,7
201.000 t/ m 400.000	0	0,0
> 401.000	0	0,0
Onbekend	3	13,0
	23	100

§ 2.3.2 In gesprek met kerken in het kader van de Wmo

Door middel van een meerkeuzevraag zijn de respondenten gevraagd in hoeverre zij in gesprek zijn met kerken in het kader van de Wmo. De respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen. Met deze methode is ook gewerkt bij de vraag naar de terreinen waarop vragen liggen

⁷ Voor de indeling van de dorpen en steden naar inwonertal is gebruik gemaakt van de gegevens van het CBS, bijeengebracht op http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_Nederlandse_steden_en_dorpen, veelal geüpdatet tot en met 14 augustus 2006.

(§ 2.3.3). Hieraan werd ook de 'anders, nl...'-optie toegevoegd, die de respondent eventueel kon aankruisen en invullen.

De resultaten laten zien dat 38,7% van de respondenten stappen heeft gezet om kerken te betrekken bij het nadenken over de Wmo. Een bijna even grote groep (32,3%) geeft aan dat de kerken zijn vertegenwoordigd bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen. 9,7% van de respondenten heeft nog geen stappen ondernomen om kerken te betrekken, en 6,5% van de respondenten zegt in samenwerking met kerken praktische projecten te hebben opgezet en de nodige zorg te hebben vormgegeven.

Tabel 5.5 De mate waarin respondenten in gesprek zijn met kerken in het kader van de Wmo (vraag 2)

In hoeverre in gesprek met kerken in het kader van de Wmo?	Aantal aangekruiste antwoorden	Percentage van de respondenten (%)
Ik heb erover gehoord en/ of gelezen, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan	3	9,7
We hebben stappen gezet om kerken te betrekken bij het nadenken over de Wmo	12	38,7
We hebben in samenwerking met kerken praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven	2	6,5
De kerken zijn vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepalen mede het beleid	10	32,3
Anders, nl...	4	12,9
	31 ¹	100

¹ Door 22 respondenten zijn 31 antwoorden aangekruist.

Vier mensen hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om een eigen antwoord in te vullen bij de optie 'anders, nl...'. Hierbij werden de volgende antwoorden gegeven: zie *tabel 5.6*.

Tabel 5.6 Antwoorden overheidsfunctionarissen bij open antwoord-categorie vraag 2

Ingevulde antwoorden bij "anders, nl...":
We hebben onze activiteiten beschreven per prestatieveld, gesprek met ambtenaren gehad.
Beleidsplan is in de maak, kerken moeten hun projecten beschrijven
We nemen als KBO deel aan 't Wmo-platform
Kerken zijn vertegenwoordigd in de Wmo-raad

Wanneer de antwoorden op deze vraag worden gerelateerd aan de mate waarin de respondenten aangaven bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken, blijkt het volgende:

- 33,3% van de respondenten die aangeeft *niet* bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken, zegt nog geen stappen te hebben ondernomen richting kerken (tegenover 0% in de categorieën *wel bekend* en *enigszins bekend*).
- 64,3% van de respondenten die aangeven *wel* bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken, zegt stappen te hebben gezet om kerken te betrekken bij het nadenken over de Wmo (tegenover 33,3% in de categorie *niet bekend* en 66,7% in de categorie *enigszins bekend*).
- 57,1% van de respondenten die *wel* bekend zijn met het diaconaatwerk van kerken zegt dat de kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen (tegenover 33,3% in de categorieën *niet bekend* en *enigszins bekend*).

Hieruit volgt de conclusie dat kerken actiever worden betrokken bij het nadenken over de Wmo, wanneer de 'overheidsfunctionaris' *wel* of *enigszins* bekend is met het diaconaatwerk van kerken. Wanneer dit niet het geval is, worden er minder stappen ondernomen om kerken te betrekken, om in samenwerking praktische projecten op te zetten en de nodige zorg vorm te geven, en is men minder op te hoogte van (de mogelijkheid) dat kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen (zie hiervoor ook *tabel 5.7*).

Tabel 5.7 Antwoorden op ‘inhoudelijke’ vragen ‘overheids’functionarissen, uitgesplitst naar bekendheid

In hoeverre bent u in gesprek met kerken in het kader van de Wmo?	Bent u persoonlijk bekend met het diaconaal werk van kerken? (% van de respondenten)		
	Nee (n=3)	Ja (n=14)	Enigszins (n=3)
Ik heb gehoord en/ of gelezen over die mogelijkheid, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan	33,3	0,0	0,0
We hebben stappen gezet om kerken te betrekken bij het nadenken over de Wmo	33,3	64,3	66,7
We hebben in samenwerking met kerken praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven	0,0	7,1	33,3
De kerken zijn vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepalen mede het beleid	33,3	57,1	33,3
Anders, nl....	33,3	14,3	33,3
<i>Totaal aantal aangekruiste antwoorden</i>	<i>4</i>	<i>20</i>	<i>5</i>

§ 2.3.3 Behoeftte aan toerusting en/ of ondersteuning

De behoefte aan toerusting en/ of ondersteuning is onderzocht met behulp van een meerkeuzevraag met een ‘anders, nl....’-optie, dezelfde methode als de vorige vraag. Van de ‘anders, nl....’-optie is in dit geval geen gebruik gemaakt. Zie *tabel 5.8*.

Hieruit blijkt dat twee op twee terreinen verdere toerusting/ ondersteuning voor respondenten wenselijk zou zijn, namelijk:

- hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn (36,6%)
- inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente (34,1%).

Daarnaast liggen er ook vragen op het terrein van het contact tussen de lokale overheid en de kerken (22,0%). Op de juridische en financiële gevolgen van de Wmo is weinig toerusting nodig: dit heeft slechts 7,3% van de respondenten aangekruist. Geen van de respondenten zegt van het onderwerp genoeg af te weten.

Tabel 5.8 Onderwerpen waarop verdere toerusting/ ondersteuning voor respondenten wenselijk zou zijn (vraag 3)

Onderwerp	Aantal aangekruiste antwoorden	Percentage van de respondenten (%)
Geen ik weet er voldoende vanaf	0	0,0
De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo	3	7,3
Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn	15	36,6
Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente	14	34,1
Contact tussen de lokale overheid en de kerken	9	22,0
Anders, nl....	0	0,0
	<i>41²</i>	<i>100</i>

² Door 22 respondenten zijn 41 antwoorden aangekruist.

Dit roept de vraag op, in hoeverre dit correleert met de mate waarin respondenten aangaven bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken. Uit een controle van deze relatie blijkt dat dat respondenten die aangeven *wel* bekend te zijn met het diaconaatwerk van kerken *aanzienlijk minder* vragen hebben rondom de inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente, en rondom het contact tussen de lokale overheid en de kerken.

Tabel 5.9 **Onderwerpen waarop respondenten verdere ondersteuning of toerusting wenselijk achten, uitgesplitst naar bekendheid met het diaconaal werk van kerken**

Onderwerp	Bent u persoonlijk bekend met het diaconaal werk van kerken? (% van de respondenten)		
	Nee (n=4)	Ja (n=13)	Enigszins (n=3)
Geen ik weet er voldoende vanaf	0,0	0,0	0,0
De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo	0,0	15,4	33,3
Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn	75,0	76,9	66,7
Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente	75,0	53,8	100,0
Contact tussen de lokale overheid en de kerken	100,0	15,4	66,7
Anders, nl....	0,0	0,0	0,0
<i>Totaal aantal aangekruiste antwoorden</i>	<i>10</i>	<i>21</i>	<i>8</i>

§ 2.3.4 Overige vragen

Ook in de enquête voor overheidsfunctionarissen was een open vraag toegevoegd, waarbij respondenten 'overige vragen rondom het thema 'Kerk en Wmo'' konden invullen. 5 mensen hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt, zoals is te lezen in de onderstaande tabel (5.10). Opvallend is dat ook hierin twee van de vijf vragen die gesteld worden, betrekking hebben op het onderwerp '(inventarisatie van) de hulpvrager'.

Tabel 5.10 **Antwoorden overheidsfunctionarissen bij vraag 4**

Vraag 4: 'Hebt u nog andere vragen rondom het thema "Kerk en Wmo"?'
Welke rol heeft een oecumenische stichting als de plaatselijke RKkerk het laat afweten?
Hoe zijn diaconale activiteiten in te passen in het beleidsplan?
Welke plaats heeft een stichting?
Hoe zijn probleemgezinnen te inventariseren?
Hoe zijn hulpvragers te inventariseren?

Hoofdstuk 3 Conclusies en aanbevelingen

§ 3.1 Inleiding

Het onderzoek dat is uitgevoerd, heeft betrekking op het thema 'Kerk en Wmo'. Rondom dit thema leven nog veel vragen en onduidelijkheden, waarop verdere toerusting en bezinning nodig lijkt.

De stuurgroep ACTA heeft informatie-regiobijeenkomsten georganiseerd, waarop twee enquêtes zijn afgenomen, één onder 'kerkelijke functionarissen' en één onder 'overheidsfunctionarissen'. Het doel hiervan was om in kaart te brengen waar de vragen liggen en via welke weg diaconaal betrokken en gemeentelijke beleidsmakers hierin het beste ondersteund kunnen worden. De vraagstelling die daarvoor in dit onderzoek is gehanteerd, was de volgende:

Welke vragen hebben diaconaal betrokkenen en gemeenteambtenaren bij het onderwerp "Kerk en Wmo", en via welke weg is verdere toerusting het meest effectief?

In dit hoofdstuk zullen de conclusies uit dit onderzoek worden omschreven en zullen aanbevelingen worden geformuleerd op grond van deze conclusies. Dit hoofdstuk is daarom als volgt opgedeeld:

- Conclusies: kerkelijke functionarissen (§ 3.2)
- Conclusies: overheidsfunctionarissen (§ 3.3)
- Aanbevelingen (§ 3.4)

§ 3.2 Conclusies: kerkelijke functionarissen

§ 3.2.1 Achtergrondkenmerken

Van de ca. 545 bezoekers die op alle gehouden regio-bijeenkomsten in de gelegenheid waren om de enquête in te vullen, hebben in totaal 192 kerkelijke functionarissen de enquête ingevuld, en 23 overheidsfunctionarissen. Dit is een respons van 39,4%. Daarvan wordt 35,2% gevormd door kerkelijke functionarissen.

Bijna de helft van deze respondenten was afkomstig uit Limburg en Zuid-Holland. Daarnaast waren Flevoland/ Overijssel en Noord-Holland relatief goed vertegenwoordigd onder de respondenten. Zeeland, Friesland en Utrecht waren ondervertegenwoordigd in de totaalrespons. Dit correleert met de bezoekersaantallen op de bijeenkomsten.

De groep kerkelijke functionarissen bestond voor bijna driekwart (72,1%) uit diakenen en pci-leden. Daarnaast werd een behoorlijke groep gevormd door leden van kerkbesturen/kerkenraden. Bijna tweederde (65,5%) van deze respondenten geeft aan zijn/ haar functie korter dan 6 jaar te vervullen. 43,7% antwoordt zelfs korter dan drie jaar in functie te zijn. Dit betekent dat hier sprake is van een grote groep redelijk onervaren respondenten.

Van de respondenten was 36,0% afkomstig uit de Protestantse Kerk (PKN) en 29,4% uit de Rooms-Katholieke kerk. De kleinere gereformeerde kerken vormen 21,8% van de respons en de evangelische kerken 5%.

Deze aantallen verschillen sterk, ondanks het feit dat door de projectgroep ACTA de PR op een identieke manier is uitgezet. Hierin weerspiegelen zich verschillen in kerkelijke structuren en informatiekkanalen. Informeler georganiseerde kerkgenootschappen, zoals de Evangelische kerken, blijken moeilijker te mobiliseren dan kerkgenootschappen waarbinnen de informatievoorziening langs vaste structuren verloopt. Ook de verschillen in ledenaantallen spelen hierbij een rol.

Er is in de voorbereiding op de bijeenkomsten nadrukkelijk gekozen voor communicatie via de kerkgenootschappen om zo de betrokkenheid te verhogen. Voor de grote denominaties (PKN en RKK) is dit in beperkte mate gelukt, voor de gereformeerde kerken minder en voor de evangelische kerken is dit niet de juiste strategie gebleken. Daarvoor was het tijdpad ook te kort en speelde het organisatorisch vermogen, de daadkracht, houding en visie van de verschillende partijen een rol.

65,5% van de respondenten geeft aan gericht te zijn op zowel kerkleden als niet-kerkleden (buitenkerkelijken). 24,9% geeft aan alleen (of grotendeels) op kerkleden gericht te zijn. Van 9,6% van de respondenten is dit onbekend.

§ 3.2.2 Het 'proces' van de Wmo

Uit de enquête blijkt dat de eerste fase van 'kennismaking met de Wmo' grotendeels is gepasseerd. Wel heeft deze kennis van de Wmo nog niet breed geleid tot actie. Zo'n 20% geeft aan met zijn/haar kennis over de Wmo nog niets te hebben gedaan. Wel is de thematiek volgens ca. een kwart van de respondenten onderwerp van gesprek (geweest) binnen de kerk, wat betekent dat er binnen een bredere context aandacht is (gevraagd) voor de Wmo.

Een relatief klein deel van de respondenten zegt stappen te hebben gezet om beleid vast te stellen. In vergelijking met de PKN, de RKK, de Hersteld Hervormde Kerk en de evangelische kerken zijn er met name binnen de kleinere gereformeerde kerken nog weinig stappen gezet in deze richting.

Ook geeft slechts een klein percentage van de respondenten aan al praktische projecten te hebben opgezet en de nodige zorg te hebben vormgegeven in het kader van de Wmo.

Wat betreft het opstarten van bredere overlegstructuren blijkt er al meer werk verricht te zijn, zowel wat betreft het meedoen in interkerkelijk overleg als wat betreft de vertegenwoordiging van de kerk bij de lokale overheid om mede het beleid te bepalen. Dit laatste verschilt wel per kerkgenootschap. De NGK, de HHK, de CGK en de evangelische kerken 'scoren' hier laag in vergelijking met de PKN, de RKK en de GKV.

De praktijk wijst uit dat een vertegenwoordiging van de kerken bij de lokale overheid veelal plaatsvindt vanuit een samenwerkingsverband van een groot aantal verschillende kerkgenootschappen. Vanuit die kennis zouden deze verschillen geïnterpreteerd kunnen worden als een aanwijzing van de bereidheid tot deelname aan een dergelijk samenwerkingsverband. De lage respons-aantallen maken het moeilijk hier betrouwbare conclusies te trekken.

Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat deze fase van het opzetten van bredere overlegstructuren blijkbaar vooraf is gegaan aan het ondernemen van actie op een praktische manier, iets dat veelal nog vorm moet krijgen.

Uit het onderzoeksmateriaal kan ook de algemene conclusie worden getrokken, dat de respondenten die alleen gericht zijn op kerkleden zich over de hele linie minder intensief hebben beziggehouden met de Wmo.

Meer respondenten uit deze groep geven aan voor het eerst over de Wmo te zijn geïnformeerd of met bestaande kennis nog niets te hebben gedaan. Ook heeft deze groep minder stappen gezet richting beleidsvorming, en scoort ze lager wat betreft het opzetten van praktische projecten en ten aanzien van de vraag of men meedoet in interkerkelijk overleg of is vertegenwoordigd bij de lokale overheid.

§ 3.2.3 De wenselijkheid van verdere toerusting en/ of ondersteuning, en het gewenste 'medium'

Gevraagd naar de wenselijkheid van verdere toerusting en/ of ondersteuning, antwoordt slechts 1,4% van de respondenten hier geen prijs op te stellen. Deze uiterst kleine groep geeft aan al voldoende van het onderwerp af te weten.

De overige 98,6% van de respondenten heeft een groot aantal mogelijke onderwerpen aangekruist waarop verdere toerusting of ondersteuning wenselijk zou zijn. Uit de onderwerpen die het vaakst door de respondenten zijn aangekruist, kan de volgende top-vier worden samengesteld (bovenaan staat welke het vaakst is aangekruist, onderaan het onderwerp dat relatief het minst vaak is aangekruist):

1 hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn

- deze vraag is relatief het vaakst gesteld binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Hersteld Hervormde Kerk.
- door de beantwoording bij de open vraag in de enquête is duidelijk geworden dat er met name vragen leven rondom de verdeling van verantwoordelijkheden tussen burgerlijke

gemeente en andere organisaties, de rol van de politiek en de rol van de kerken. Daarbij gaat het ook om vragen rondom de interne kerkelijke organisatie van zorg, subsidiemogelijkheden, activering van de achterban en de relatie met de kerkelijke organisaties zoals Kerkinactie. De onduidelijkheden hieromtrent belemmeren de praktische uitvoering.

- 2 *contact met de lokale overheid*
- 3 *het opzetten van diaconale projecten*
- 4 *samenwerking met maatschappelijke organisaties*
 - hieromtrent leven relatief weinig vragen in de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Het minst wenselijk is toerusting of ondersteuning t.a.v. *de juridische/ financiële gevolgen van de Wmo*, of t.a.v. *interkerkelijk overleg*. Dit laatste is met name binnen de Rooms-Katholieke Kerk weinig gewenst. Respondenten die alleen gericht zijn op kerkleden wensen relatief meer toerusting over de vraag 'hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn' en bij de inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente. Binnen deze groep is ook minder vaak aangekruist dat ondersteuning bij de samenwerking met maatschappelijke organisaties wenselijk zou zijn.

Uit de open vraag is gebleken dat rondom het onderwerp "*de (inventarisatie van) hulpvragers*" ook veel vragen leven. Men vraagt zich af hoe de hulpvraag zal veranderen, of de aantallen hulpvragers zullen toe- of afnemen en hoe hulpvragers zijn te vinden. Ook bestaat er onduidelijkheid rondom de indicatie via de Wmo. Dit thema is in de enquête niet apart benoemd, maar blijkt wel een belangrijke bron van vragen.

Gevraagd naar het gewenste medium bij toerusting/ ondersteuning scoort, zoals verwacht, het antwoord 'via een website/ internet' hoog. Daarnaast worden hoog gewaardeerd:

- door uitwisseling van ervaringen
- door informatiebijeenkomsten
- door middel van voorbeelden

Het concept dat de projectgroep ACTA heeft gekozen (het opzetten van een website, waarlangs uitwisseling van informatie, ervaring en voorbeelden mogelijk is, gepromoot met informatiebijeenkomsten) ligt volledig in deze lijn.

Ongewenste manieren van ondersteuning zijn: via een (telefonische) hulplijn, 'door een raadgever/ consulent' en 'met een (digitaal) loket'.

§ 3.3 Conclusies: 'overheidsfunctionarissen'

§ 3.3.1 Achtergrondkenmerken

Van de ca. 545 bezoekers die op alle gehouden regio-bijeenkomsten in de gelegenheid waren om de enquête in te vullen, hebben in totaal 23 'overheidsfunctionarissen' de enquête ingevuld, dit is 4,2% van de totaalrespons. De onderstaande conclusies zijn om die reden omgeven met een grote mate van onzekerheid.

Deze groep respondenten is een aanzienlijk kleinere groep dan de kerkelijke functionarissen. In dit geval geldt nog sterker dat de doelen t.a.v. bezoekersaantallen niet zijn gehaald. De eerste conclusie die hieraan verbonden kan worden, is dat de organisatie er niet (voldoende) in is geslaagd om met name gemeenteambtenaren te bereiken en te interesseren voor het thema "Kerk en Wmo". In het voortraject zijn alle Nederlandse gemeenten afzonderlijk aangeschreven, ter attentie van de betreffende ambtenaar. Blijkbaar is dit niet voldoende en hadden overkoepelende organen zoals de Provincie of de VNG hierbij ingeschakeld moeten worden.

Eventueel zou de lage opkomst van deze groep ook te wijten kunnen zijn aan het tijdstip; de regiobijeenkomsten zijn namelijk (uitgezonderd Limburg) alle op avonden georganiseerd.

De respondenten die de enquête hebben ingevuld, zijn afkomstig uit Limburg, Zuid-Holland en Friesland. Op de andere bijeenkomsten waren ook de beide enquêtes aanwezig, maar is door omstandigheden minder van de mogelijkheid gebruik gemaakt om een toegespitste enquête te kiezen.

De groep 'overheidsfunctionarissen' is een diverse groep, waarvan ruim de helft van de respondenten de enquête heeft ingevuld vanwege zijn/ haar lidmaatschap van een Wmo-raad of -platform. Daarnaast bestond 13% van de respondenten uit raadsleden van diverse politieke partijen.

Van deze respondenten geeft 60,9% aan *wel bekend* te zijn met het diaconaatwerk van kerken. 17,4% zegt hiermee *niet bekend* te zijn, en 13% is *enigszins* op de hoogte.

§ 3.3.2 Het betrekken van kerken bij de Wmo

De respondenten zijn expliciet gevraagd in hoeverre zij stappen hebben gezet om kerken te betrekken bij de Wmo. 38,7% zegt dit te hebben gedaan. Een bijna even grote groep geeft aan dat de kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen. Een kleine groep heeft nog geen stappen ondernomen om kerken te betrekken en een nog kleinere groep zegt al praktische projecten te hebben opgezet en de nodige zorg te hebben vormgegeven in samenwerking met kerken.

De respondenten die aangeven *niet bekend* te zijn met het diaconaatwerk van kerken antwoorden aanzienlijk vaker 'nog geen stappen te hebben ondernomen' richting kerken. Daarentegen zegt bijna tweederde van de respondenten die aangeven *wel bekend* te zijn met het diaconaatwerk van kerken, stappen te hebben gezet om kerken te betrekken. Ook hebben de respondenten uit deze groep relatief veel vaker aangegeven dat kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen.

Hieruit volgt de conclusie dat kerken actiever worden betrokken bij het nadenken over de Wmo, wanneer de 'overheidsfunctionaris' *wel* of *enigszins* bekend is met het diaconaatwerk van kerken. Wanneer dit niet het geval is, worden er minder stappen ondernomen om kerken te betrekken, om in samenwerking praktische projecten op te zetten en de nodige zorg vorm te geven, en is men minder op te hoogte van (de mogelijkheid) dat kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen.

§ 3.3.3 De wenselijkheid van verdere toerusting/ondersteuning

Geen van de respondenten geeft aan al voldoende van het onderwerp af te weten en verdere toerusting of ondersteuning niet wenselijk te vinden.

De twee onderwerpen die bij de inventarisatie het hoogst scoren, zijn:

- 1 hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn
- 2 inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente
 - respondenten die aangeven *wel bekend* te zijn met het diaconaatwerk van kerken hebben rondom dit thema aanzienlijk minder vragen. Ook hebben zij minder vragen over het contact tussen de lokale overheid en kerken (zie hieronder).

Daarnaast liggen er ook vragen op het terrein van *het contact tussen de lokale overheid en kerken*. Op de *juridische en financiële gevolgen van de Wmo* is weinig toerusting nodig.

Opvallend is dat, gevraagd naar overige vragen rondom het thema "Kerk en Wmo", ook hier het thema van "*de (inventarisatie van) de hulpvrager*" boven komt drijven.

§ 3.4 Aanbevelingen

§ 3.4.1 Kerkelijke functionarissen

Op de regiobijeenkomsten was sprake van een geanimeerde sfeer en waren de bezoekers zeer betrokken bij het onderwerp, elk vanuit een eigen achtergrond en interesse. Hiermee is een proces van netwerken en uitwisseling van ervaringen in gang gezet, dat vraagt om een vervolg in een of andere vorm. Omdat de Wmo mikt op het ontstaan van lokale (netwerk)structuren, zal verdere ondersteuning en/ of toerusting een lokaal karakter moeten hebben.

Aanbeveling 1: Mik op het ontstaan van lokale (netwerk)structuren ten behoeve van uitwisseling van ervaring en kennis, en biedt daartoe lokale toerusting en/ of ondersteuning.

De grootste groep geïnteresseerde kerkelijke functionarissen bestond uit redelijk onervaren personen. Dit biedt kansen om verdere training te bieden en ervaring op te bouwen. Tegelijk dient er ook (en misschien wel méér) aandacht te zijn voor de bronnen van ervaring die binnen kerkelijke kring al aanwezig zijn. Hierbij is te denken aan de personen die via het werk of via andere maatschappelijke organisaties (seniorenraad, KBO, vakvereniging) in aanraking komen met de thematiek van de Wmo. Deze ervaring zou verder uitgebouwd en ingezet kunnen worden, en is vanwege de directe persoonlijke betrokkenheid zeer waardevol.

Aanbeveling 2: Boor de bronnen van ervaring aan die binnen kerkelijke kring al aanwezig zijn en geef hen een actieve(re) rol in het nadenken over de thematiek. Directe persoonlijke betrokkenheid en ervaring hebben meerwaarde boven nieuw aangeleerde kennis.

Bij het vormgeven van verdere toerusting/ ondersteuning zal moeten worden aangesloten bij de fase waarin kerken zich momenteel bevinden. Uit dit onderzoek blijkt, dat de eerste fase van kennismaking met de Wmo grotendeels is gepasseerd. De tweede fase, waarin men heeft geprobeerd te komen tot interkerkelijke structuren en een overlegstructuur met de overheid, heeft in de afgelopen periode veel energie gevraagd. Hieromtrent blijken nog veel vragen te leven, met name rond de verdeling van verantwoordelijkheden en het contact met de overheid. Het vormgeven van concrete actie(s) moet veelal nog vorm krijgen, en kan als een derde fase worden getypeerd. Hier liggen nog veel aarzelingen. Toerusting zal met name gericht moeten zijn op het goed vormgeven van en afronden van de tweede fase, voordat de problemen die samenhangen met de derde fase kunnen worden aangepakt. Duidelijk zal zijn dat deze fasen in de praktijk moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn en vaak in elkaar overlopen.

Aanbeveling 3: Sluit aan bij de fase waarin de kerken zich momenteel bevinden en waak ervoor dat problemen uit een 'eerdere' fase het zetten van stappen in de volgende fase belemmeren.

Wanneer men verdere toerusting wil bieden is het goed zich er bewust van te zijn dat de mate waarin kerken belang hechten aan de thematiek, samenhangt met de doelgroep waarop zij gericht zijn (doelgroep binnen of buiten de kerk). Een kwart van de respondenten geeft aan een binnenkerkelijke gerichtheid te hebben. Dit feit zal een rol moeten spelen in de manier waarop de toerusting vorm krijgt.

Aanbeveling 4: Pas de toerusting en ondersteuning aan op de doelgroep waar de betreffende kerkelijke gemeente(n) op gericht is.

De verschillende kerkgenootschappen kunnen hun winst doen met de specifieke gegevens van dit onderzoek en daaraan hun aanpak aanpassen. Zo blijken bijvoorbeeld de evangelische kerken nog niet zeer betrokken bij het thema, terwijl deze kerken vanouds een sterke diaconale betrokkenheid ten toon spreiden. Dit kapitaal kan aangeboden worden, maar zal een extra inspanning vergen. Daarom wordt sterk aanbevolen een gedifferentieerde aanpak te kiezen bij het bieden van verdere toerusting of ondersteuning.

Aanbeveling 5: Kies voor een gedifferentieerde aanpak per kerkgenootschap bij het organiseren van verdere toerusting of ondersteuning.

Het opzetten van een website over het thema 'Kerk en Wmo' is een goede zet geweest. Dit past in de lijn van de ondersteuning zoals die gewenst is. Op grond van de resultaten van dit onderzoek wordt dan ook sterk aanbevolen dit in stand te houden. Eventueel zou gedacht kunnen worden aan versterking van een meer interactieve digitale omgeving, waar meer ruimte is voor directe

uitwisseling van ervaringen en informatie. Dit zou de vorm kunnen krijgen van een forum of chatruimte.

Aanbeveling 6: Houd de website in stand en bouw haar eventueel uit met een meer interactieve digitale omgeving met ruimte voor directe uitwisseling van ervaringen en informatie.

§ 3.4.2 Overheidsfunctionarissen

De processen waarin zowel overheidsfunctionarissen als kerkelijke functionarissen bezig zijn geweest met de Wmo, staan nog los van elkaar. Daardoor ontbreekt het aan kennis over elkaars werkzaamheden en doelen. Uit het onderzoek is gebleken dat kerken actiever worden betrokken bij het nadenken over de Wmo, wanneer de 'overheidsfunctionaris' wel of enigszins bekend is met het diaconaatwerk van kerken. Wanneer dit niet het geval is, worden er minder stappen gezet om kerken te betrekken, om in samenwerking praktische projecten op te zetten en de nodige zorg vorm te geven en is men minder op de hoogte van (de mogelijkheid) dat kerken vertegenwoordigd zijn bij de lokale overheid en mede het beleid bepalen. Dit alles vergroot de urgentie om het diaconaatwerk van kerken meer onder de aandacht te brengen van lokale beleidsmakers. Onbekend maakt onbemind. Daarom wordt aanbevolen de bekendheid hieromtrent te vergroten door de informatie dichter bij de overheidsfunctionarissen te brengen.

Aanbeveling 7: Besteed ruim aandacht aan het onder de aandacht brengen van het kerkelijk diaconaatwerk bij lokale beleidsmakers. Breng de informatie dicht bij de overheidsfunctionarissen. Dit maakt verschil in de manier waarop kerken worden betrokken bij het nadenken over de Wmo.

Overheidsfunctionarissen zijn met name geïnteresseerd in wat kerkelijke vrijwilligers en mantelzorgers zouden kunnen bijdragen aan de samenleving, en hebben vragen rondom de inventarisatie en begeleiding van deze groepen. Aanbevolen wordt om op deze interesse actief in te spelen zonder in de valkuil te geraken de kerkelijke gemeente te presenteren als enkel een welwillende vrijwilligersorganisatie. Het is de kunst de eigenheid van de kerkelijke vrijwillige inzet helder te maken aan overheidsfunctionarissen en dáárvor ruimte te vragen.

Aanbeveling 8: Speel in op de interesse van overheidsfunctionarissen in kerkelijke vrijwilligers en mantelzorgers, maar waak ervoor de kerk te presenteren als enkel een welwillende vrijwilligersorganisatie. Verhelder de eigenheid van de kerkelijke inzet, en vraag dáár aandacht en ruimte voor.

§ 3.4.3 Algemeen

De grootste vragen leven bij beide groepen rondom het thema 'hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk kan/ moet zijn'. Het feit dat hieromtrent nog veel onduidelijkheid bestaat, belemmert de praktische uitvoering. In gezamenlijk overleg zal hierover meer duidelijkheid moeten ontstaan. Daarin hebben zowel de overheid als de kerken een eigen taak.

De overheid moet lokaal een duidelijke visie ontwikkelen op de plaats die zij wil toekennen aan de kerken in hun gemeente. Maar ook kerken moeten een eigen visie ontwikkelen op de rol die zij willen spelen in de samenleving, en de taken die zij voor zichzelf zien weggelegd. Vanuit een heldere taak- en doelomschrijving kunnen in gezamenlijk overleg de verantwoordelijkheden uitgekristalliseerd worden. De stuurgroep ACTA kan een ondersteunende rol vervullen in het komen tot visievorming, met name richting de kerken, en een brugfunctie vervullen tussen (overkoepelende organisaties van) de overheid, en de kerken.

Aanbeveling 9: Stimuleer als stuurgroep ACTA dat er vanuit kerken actief visievorming plaatsvindt rond de eigen rol in de samenleving en de taken die zij voor zichzelf zien weggelegd. Probeer een brugfunctie te vervullen richting de overheid, zodat hierover in gezamenlijk overleg meer duidelijkheid ontstaat. Probeer lokale overheden te stimuleren om een eigen visie te ontwikkelen op de plaats die zij wil toekennen aan de kerken in hun gemeente.

Voor zowel kerkelijke functionarissen als 'overheidsfunctionarissen' geldt dat er nog veel vragen leven rond het thema 'de hulpvrager' (signaleren van nood, opsporen van hulpvragen). Aanbevolen wordt dit als apart thema te belichten.

Aanbeveling 10: Geef apart aandacht aan het thema 'de hulpvrager' bij verdere toerusting of ondersteuning.

Bijlagen

I Gebruikte vragenlijst voor kerkelijke medewerkers

- 1a. Vanuit welke functie bent u hier vandaag aanwezig?
- 1b. Hoe lang doet u dit al?
- 1c. In welke kerk en plaats bent u werkzaam?
- 1d. Richt u zich hiermee alleen op kerkleden, of ook op buitenkerkelijken?
2. In hoeverre bent u bekend met de Wet maatschappelijke ondersteuning? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Ik ben hier vandaag voor het eerst over geïnformeerd.
 - ☐ Ik heb erover gehoord en/ of gelezen, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan.
 - ☐ Het is onderwerp van gesprek (geweest) binnen de kerk.
 - ☐ We hebben stappen gezet om hierop beleid vast te stellen.
 - ☐ Wij hebben praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven in het kader van de Wmo.
 - ☐ Wij doen mee in interkerkelijk overleg, waar het beleid en de praktische uitvoering onderwerp van gesprek zijn.
 - ☐ Onze kerk wordt vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepaalt mede het beleid.
 - ☐ Anders, nl. ...
3. Over welke van de onderstaande onderwerpen zou verdere toerusting of ondersteuning voor u wenselijk zijn? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Geen, ik weet er voldoende vanaf
 - ☐ De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo
 - ☐ Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk moet/ kan zijn
 - ☐ Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers in de kerkelijke gemeente
 - ☐ Het opzetten van diaconale projecten
 - ☐ Samenwerking met maatschappelijke organisaties (denk aan de Nederlandse Patiëntenvereniging, de Ouderenbond, vrijwilligersorganisaties, thuiszorg etc.)
 - ☐ Interkerkelijk overleg
 - ☐ Contact met de lokale overheid
 - ☐ Anders, nl. ...
4. Heeft u nog andere vragen rondom het thema "Kerk en Wmo"? (meer ruimte nodig? Gebruik de achterkant.)
5. Op welke manier zou verdere informatie of ondersteuning voor u wenselijk zijn? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ In boek, brochure of info-map
 - ☐ Via een website(s) / internet
 - ☐ Door middel van voorbeelden
 - ☐ In uitgewerkte stappenplannen
 - ☐ Door een consulent / raadgever
 - ☐ Via een (telefonische) hulplijn
 - ☐ Met een (digitaal) loket
 - ☐ Door uitwisseling van ervaringen
 - ☐ Door informatiebijeenkomst
 - ☐ Anders, nl.

II Gebruikte vragenlijst voor overheidsfunctionarissen

- 1a. Vanuit welke functie bent u hier vandaag aanwezig?
- 1b. In welke plaats bent u werkzaam?
- 1c. Bent u persoonlijk bekend met het diaconaatwerk van kerken?
2. In hoeverre bent u in gesprek met kerken in het kader van de Wmo?
(meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Ik heb gehoord en/ of gelezen over die mogelijkheid, maar heb daar zelf nog niets mee gedaan.
 - ☐ We hebben stappen gezet om kerken te betrekken bij het nadenken over de Wmo.
 - ☐ Wij hebben in samenwerking met kerken praktische projecten opgezet en de nodige zorg vormgegeven.
 - ☐ De kerken zijn vertegenwoordigd bij de lokale overheid en bepalen mede het beleid.
 - ☐ Anders, nl. ...
3. Op welke van de onderstaande terreinen liggen voor u nog vragen?
(meerdere antwoorden mogelijk)
 - ☐ Geen, ik weet er voldoende vanaf.
 - ☐ De (juridische/ financiële) gevolgen van de Wmo.
 - ☐ Hoe de verantwoordelijkheden liggen en wat de rol van de kerk moet/ kan zijn.
 - ☐ Inventarisatie en begeleiding van vrijwilligers en mantelzorgers vanuit de kerkelijke gemeente.
 - ☐ Contact tussen de lokale overheid en de kerken.
 - ☐ Anders, nl. ...
4. Heeft u nog andere vragen rondom het thema "Kerk en Wmo"?
(Meer ruimte nodig? Gebruik de achterkant)

III Overzicht waar en wanneer de regio-bijeenkomsten zijn gehouden

1.	Limburg (Sittard)	– 30 november 2007
2.	Utrecht (Utrecht)	– 16 januari 2008
3.	Zeeland (Kapelle)	– 24 januari 2008
4.	Flevoland/ Overijssel (Ommen)	– 17 april 2008
5.	Zuid-Holland (Nieuwerkerk aan de IJssel)	– 03 maart 2008
6.	Friesland (Drachten)	– 13 mei 2008
7.	Noord-Holland (Heiloo)	– 03 april 2008
8.	Noord-Brabant (Tilburg)	– vervallen
9.	Groningen/ Drenthe (Hoogeveen)	– 15 april 2008
10.	Gelderland (Ede)	– 22 april 2008